

ΤΟ ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΙΝΗΝΙΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΚΡΙΣΙΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ

ΕΝ ΤΗΙ ΤΩΝ ΤΕΛΕΤΩΝ ΛΙΘΟΥΣΗΙ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΗΙ 17 ΜΑΐΟΥ 1925

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

ΚΩΝ. Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΛΕΨΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.Π
1925
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Σειμνή καὶ φιλόμιουσος; διμήγυροις;

Ἐν χρόνοις, καθ' οὓς δὲ παχυλὸς ὑλισμὸς καὶ ἡ ἀκόρεστος φιλαυτία καὶ ἡ ἀσύστολος πρὸς τὸ δίκαιον ἀδιαφορία κινδυνεύουσι νὰ καταθλέψωσι τὰς ἡθικὰς ἀξίας καὶ νὰ ἀποστίξωσι τὰ εὐγενέστατα συναισθήματα, παρίσταται ἔντονος καὶ ἰσχυρὰς ἡ ἀνάγκη τοῖς τε καθ' ἐκαστον ἀνθρώποις καὶ τοῖς λαοῖς καθόλου νά στραφῶσι πάλιν πρὸς τὰ τέως τιμώμενα καὶ μετ' εὐλαβεῖς αἱ περιεπόμενα θεσπέσια καὶ ὑψηλὰ ἴδεωδη.

Οσο δὲ καὶ ἀν ἥ μεγάλῃ ἡ κατάπτωσις τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν δλευθροποιὸν ἄβυσσον τῆς φιλαυτίας καὶ χρησιμοθηρίας, τῆς φιλαργυρίας καὶ φιληδονίας, τῆς πονηρίας καὶ ἀδικίας καὶ τῆς ἄλλης τάσης κακίας, διμος πάλιν ἐγγίγνεται αὐτῷ κατά τινα φυσικὸν δρμήν ἡ συναισθησίς τῆς ἀνάγκης πρὸς μεταφορῶσιν, εἰς τὴν ἡθικὴν τάξιν καὶ τὴν κοινωνικὴν εὔκοσμίαν.

Οπως ἄλλοτε ἀνεφωνήθη ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ πολλῶν φιλοσοφούντων «Οπίστω πρὸς τὸν Κάντιον», οὕτω δύναται σήμερον νὰ ἀναβοηθῇ ὑπό πάντων «Οπίστω πρὸς τὰς ἀειζόουσες ἡθικὰς ἀρχὰς καὶ τῷ ἀληθεῖ καὶ τελείῳ ἀνθρώπῳ πρέποντα ἴδεωδη». Εἶναι αἴτημα τῆς συμφύτου τῷ ἀνθρώπῳ ἴδιότητος καὶ τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς νὰ τείνῃ ἀεὶ εἰς τελείωσιν καὶ τείνων νὰ εὐλαβῆται τὸ δίκαιον καὶ σέβηται τὴν

ἀρετήν· ή ἀπ' αὐτῆς ἀπόκλισις εἶναι μόνον πρόσκαιρος καὶ παροδική, ἐπάναγκες δὲ πρὸς ταύτην θᾶττον ἡ βράδιον πάντες νὰ ἐπανέλθωσιν. Ἡ τοιαύτη ἐπάνοδος ἐπιτυγχάνεται ἀσφαλῶς ἵμεν ἰδίᾳ τοῖς Ἑλλησιν ἐνθεν μὲν διὰ τῆς ἀναζωπυρήσεως καὶ τονόσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἐνθεν δὲ διὰ τῆς ὑγάπτης καὶ θεραπείας τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Οἱ μὲν χριστιανισμὸς προαῦται καὶ ἔξευγενίζει τὴν καρδίαν, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀναπτύσσουσι καὶ ἔξαίρουσι τὴν διάνοιαν. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν ἀτέλιητον κληρονομίαν καὶ τὸν βαρυτίμονος θησαυρούς, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κρατύνουμεν τὸν νοῦν καὶ νὰ ἀναζητήσουμεν ὑπὲρ τὰ πρόσγεια καὶ χαραικά. Λιγὸν αὐτῶν ἀναπτύσσεται ὑπερφυτὸς ἡ διάνοια καὶ προϊζεται τῇ ψυχῇ ἡ ἀγαστὴ ἀλκὴ καὶ θαυμαστὴ ὁρώμη ἡ διαλύσουσα τὰς αἰχνὰς φάλαγγας καὶ τὰς ἴταμὰς λεγεστνὰς τῶν ὄλιστῶν. Τὰ ἐλληνικὰ γράμματα εἶναι τὸ ὀνέσπερον φῶς, ὅπερ φωτίζει τὰς ψυχὰς καὶ καταγάγει τὰς διανοίας, ἔξαίρει τὸ φρόνημα καὶ μεταρσιοῦ τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τοὺς αἰώνιους νόμους τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀκηθοῦ. Ἡ δὲ ἀνάγκη καὶ ψηφιώτης αὐτῶν καθίσταται ἀσθητὴ κατ' ἔργον ἐν τοῖς τελευταίοις τοῖσδε χρόνοις, καὶ οὐδὲ οἱ πολυετεῖς πόλεμοι καὶ αἱ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ παρηγκάνισαν τὰς ἡθικὰς ἀξίας καὶ μετέθεσαν τὸ κριτήριον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπεροχῆς εἰς τὴν εὔπορίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ἡ νῦν κρατοῦσα πρὸς πλούτισμὸν ἐκ παντὸς τρόπου τάσις καὶ ἡ πρὸς τὰς τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις δοτὴ κινδυνεύουσι νὰ ταπεινώσσονται τὰς ψυχὰς καὶ φυλλίσωσι τοὺς χαρακτῆρας, δην κίνδυνον δύναται νὰ ἀποτρέψῃ ἡ σπουδὴ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Διότι ταῦτα ὀπειργοῦσιν ἀπὸ τῶν ταπεινῶν συμφερόντων καὶ τῶν ὄλικῶν ἀπολαύσεων, ἀνάγουσι δὲ εἰς ὑψηλοτέρους κόσμους καὶ ὑφηγοῦνται θειοτέρας ἀρχαῖς. Παρέχουσι κάλλιστα πάσις ἀρετῆς πρότυτα ἐπὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἥθος ἐπενεργοῦντα· ἐμποιοῦσιν εὐγενῆ συναισθήματα καὶ σφυρηλατοῦσι τοὺς στερεοὺς χαράκτηρας, διαπλάττουσι τὰ ἥθη καὶ συσφργ-

γουσι τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας, ἥτις γρηγορή οὖσα καὶ τιμία καθίσταται βάσις τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου. Τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ἀπόσοβοῦσι τὸ πνευματικὸν σκότος καὶ ἀπυγέουσι ἀπλετον τὸ φῦσ, ἐμποιῶντιν ἀκατάσχετον πρὸς τὰ εὐγενῆ καὶ ὑψηλὰ δρμῆν καὶ φροντιματίζοντι τούτε καθ' ἔκαστον ἀνθρώπους καὶ ἐν συνόλῳ τὰς κοινωνίας. Οσάκις οἱ ἀνθρώποι καὶ οἱ λαοὶ ἀπεξεγόμησαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθίας καὶ περιῆλθον εἰς ταπείνωσιν ἀνεγεννήθησαν δὲ καὶ ἀνῆλθον αὖθις εἰς νέαν ἀκμὴν διὰ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἀνάγκη τᾶσα νὰ δοῦῃ μάλιστα τοῖς νέοις ἡ ἀπό τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ὑγιῆς πνευματικὴ τροφὴ ἀντὶ τῶν διαιρθαρτικῶν ποικίλων μαθηστοριῶν καὶ τῶν ἄλλων συαρδῶν ἔργων, μίαν κηρύζουσι πόλεμον κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἡθικῆς, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας. Οὐδεὶς δὲ εἴναι φρονῶν δύναται νὰ ὀργηθῇ ὅτι τὰ ἐλληνικὰ γράμματα εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ προσφορθότατον ὕργανον πρὸς πλοντισμὸν καὶ ἀνέψιωτιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίασεως. Η σπουδὴ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων ἔχει μναμψηρίστως ἐθνοποιὸν δύναμιν καὶ ἀπεργάτει τὴν δρυμὴν παιδευστιν καὶ ἀληθῆ μόρφωσιν. Καὶ πῶς ποτε ἄλλως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσγένηται ὁ ἀληθινὸς φωτισμὸς καὶ ὁ πραγματικὸς ἀνθρωπισμὸς; Η σπουδὴ φέρει εἰπεῖν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ὀλονὰ τὴν διάνοιαν ὃνταν εἰς διάγνωσιν τῶν ποικίλων φιλοσοφικῶν προβλημάτων καὶ διδάσκει τὰς θαυμασίας μεθόδους, καὶ τὸ ἀνθρωπίνον πνεῦμα ἐποιήσατο τὰς μεγαλοφυεστάτας ἀποτελέσεις πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μεγίστων καὶ σπουδαιότατων περὶ κόσμου καὶ βίου προβλημάτων. Η δὲ ἀνάγνωσις τοῦ Ἰσοχρέτους καὶ τοῦ Δημοσθένους ἐμποιεῖ τὴν ἴσχυρον φιλοπατρίαν καὶ τὴν πρόθυμον ὑπὲρ τῆς ἡμερώσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐθελοθυσίαν. Η μελέτη πάλιν τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἀποτίβει πολλάς κακίας καὶ ἐμίζει εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀποτελεῖ

τὸν ὁευστὸν καὶ ὑγρὸν χαρακτῆρα καὶ δημιουργεῖ τὸ ἀδαιμάντινον καὶ στερεὸν ἥπιος. Τύχῃ δὲ ἀγαθῇ δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ προσοικειώμεθα τοὺς πλουσίους τῶν προγόνων πνευματικοὺς θησαυρούς, εἰς οὓς εἰσάγει· ως χρυσῇ κλεὶς ἡ ἔθνικὴ ἥμιν γλῶσσα. Αὕτη δὲν εἶναι τεχνητὸν δημιούργημα δἰλγῶν ἀρχαιομανῶν λογίων καὶ διδασκάλων οὐδὲ ἀναζωοποίησις καὶ ἐπαναγνῶν νεκρᾶς καὶ σκελετώδους παλαιοτέρας γλώσσης, δὲν εἶναι πάλιν οὐδὲν τοις «μουμιώδοις» ἀρχαιζούσῃς γλώσσης ἄλλα ουνέγεια τῆς ἀττικιζούσης Κοινῆς, ἢτις ἐπεκράτει μὲν πολὺ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ διετέλει ζῶσα παρὰ τὴν γένεσιν νεωτέρων διαλέκτων διεσώθη δὲ διὰ παραδόσεως προφορικῆς ἀδιαλείπτου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ ζῆται σφριγῶσα καὶ ἀκμάζουσα μέχρι τῆς ἥμιν. (1) Καὶ ὑπέστη μὲν εὐλόγως τὰς τῷ χρόνῳ παροιμιαρτούσας καὶ ὑπὸ τῶν ιστορικῶν περιπτετειῶν ἐπιβεβλήμένας ἄλλοισεις καὶ διαστροφάς ἀλλ' ἥρξατο ἦδη ἀπὸ πολλοῦ καὶ διατελεῖ τι ὑπὸ πολλῶν φιλοπόνων καὶ φιλοπατρίδων λογίων καθαιρούμενη καὶ ἀπαλλαττομένη τῶν δημωδῶν καὶ ἀπροσδιονύσων στοιχείων, τῶν δύνειων καὶ ἐπεισάκτων λέξεων, καὶ οὗτοι πρὸς τὴν παλαιοτέραν αὐτῆς μιօρφίην ἀεὶ μᾶλλον προσεγγίζουσα· διὸ καὶ προσφυῆς φνομάσθη καθαιρένουσα. Δὲν κατεσκευάσθη ἡ καθαιρεύουσα διποστροφῆς τινος καὶ παλινδρομήσεως καὶ οἰονεὶ δι όπισθιδρομικοῦ πηδήματος ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ἡ πάλαι ὑφεστῶσα ἀπλῆ καὶ κοινὴ ζῶσα Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν δημώδη ὑπάρχουσα. Εἶναι ἄρα ἡ γλῶσσα ἥμιν ἡ ἔθνικὴ παρὰ τὴν εἰς ιστο-

1. "Οτι τὸ πρᾶγμα οὗτος ἔχει, ἀπέδειξε περιτράγως καὶ πειστικώτατο ὁ μονδιμὸς καθηγητὴς Α. Σκιᾶς (Παράρτ. Ἐπιστ. Ἐκτ. 1902 - 1903, σ. 128 ἥξ. 152 ἥξ. 159 ἥξ. 182. 198. Ἐπιστ. Ἐκτ. 1915 - 1916, σ. 85 ἥξ.). Οὐδεὶς ἀληθῆς καὶ ἀπροκατάληπτος ἐπιστήμων δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τὸ λεγόμενον γλωσσικὸν ζῆτημα βαθύτατα κατενόησε καὶ ἀριστα παρέστησε πλήγ τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου κ. Γ. Χατζιδάκι ὃ δείμανηστος ἐκεῖνος καθηγητής, οὗ δὲ πρόωρος θάνατος ἀποτελῶν ἐπιστημονικὴν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἔθνικὴν ἀπόλειαν δὲν ἐπέτρεψε τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἔκδοσιν πολυτόμου συγγραφῆς διαφωτιστικῆς μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τοῦ ἔκπαλαι σφραδῶν. ἀντιλογίαν διεγείραντος ζητήματος.

ρικοὺς λόγους ἀδυσωπήτους ὁφειλομένην ποικιλίαν τῶν διαλέκτων μία κατ' οὐσίαν καὶ ἡ αὐτὴ ἐν ἀδιαλείπτῳ συνεχείᾳ ἐμφανιζομένη, ἀδιάσπαστος καὶ ἀδιαίρετος. τουτέστιν ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ἐν ᾗ ἔξεφάνθησα¹ μὲν τῆς ἀριστοτόκου Ἑλληνικῆς διανοίας τὰ ἀθάνατα ἀπαυγάσματα ἐκηρύχθησαν δὲ τῆς ἐπιφανοῦς θρησκείας τὰ σωτήρια διδάγματα καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ θεῖα δίματα. Καὶ δικαστή την τοιαύτην γλῶσσαν καταπολεμοῦσι μετὰ φρικτοῦ μίσους καὶ δεινοῦ πάθους παράδοξοι ἀνθρώποι διατεινόμενοι ὅτι αὕτη εἶναι τεχνητὸν διδασκάλων δημιούργημα καὶ νεκρὰ διάλεκτος, εἴδωλόν τι νεκρὸν καὶ ήμίνεκρον διὰ τεχνητῶν μέσων συντηρούμενον. Ἐαλλὸν τεχνητὸν προϊὸν ὀνομάζηται ὅτι διὰ τῆς ἐπιμελοῦς συνεργίας διαπρεπῶν λογίων καὶ ὑπερόχων λογοτεχνῶν κατὰ μικρὸν διακοσμεῖται καὶ τελειοῦται, τότε τεχνητὴ εἶναι πᾶσα ἔξαιρετος διάλεκτος καὶ φιλολογικὴ γλῶσσα. (1) Διότι τὴν ἀττικὴν φρέδον εἰπεῖν διάλεκτον δὲν ἐμόρφωσε βεβαίως ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἀλλὸς οἱ ἐπιφανεῖς ποιηταὶ καὶ ὄρητορες, οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ φιλόσοφοι. Ὡσαύτως καὶ τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς γλῶσσας ἐμόρφωσαν καὶ ἐπλούτισαν μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ λόγιοι, ώς τὴν ἵταλικὴν ὁ Δάντης, τὴν γερμανικὴν ὁ Lessing καὶ ἄλλας ἄλλοι. Ἐαν δὲ συνομολογήσωμεν ὅτι ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἡ ἐθνικὴ εἶναι τεχνητὴ, τότε πῶς ποτε πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ χυδαία καὶ φευδοδημώδης, ἢν μετὰ πολλοῦ μόχθου καὶ πόνου δημιουργοῦσιν οἱ τῆς αἰρέσεως ἀρχηγέται κατ' ἴδιον ἔκαστος τρόπον καὶ σύστημα; Ἀποκαλοῦσι δὲ πάλιν ταύτην τὴν γλῶσσαν νεκρὰν, δι' ἣς οἱ Ἑλληνες κοινωνοῦσι πρὸς ἄλλήλους καὶ ἣν νοοῦσι καὶ αἰσθάνονται πάντες εἴτε ἀναγινώσκοντες ἐν τῷ

1. Ὁ Paul (ἐν τῷ Prinzipien der Sprachgeschichte σ. 45) ἀποδεικνύει ὅτι πᾶσα κοινὴ τ. ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα εἶναι ξένον (ἐπείσακτον) ίδιωμα, εἰς ὃ θυσιάζεται ἡ διάλεκτος, ἡ φυσικὴ γλῶσσα. Σκια. Παράρτ. Ἔπιστ. 1902-3. σ. τ 29.

τύπῳ καὶ τοῖς ἐπιστιμονικοῖς βιβλίοις εἴτε ἀκούοντες ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ καὶ τοῖς σχολείοις, τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς συλλόγοις, τῷ Βουλῇ καὶ τοῖς δικαστηρίοις. Ἀλλὰ πῶς εἶναι νεκρὰ καὶ ἄψυχος ἡ γῆωσσα, ἵτις τέραται καὶ συγκινεῖ τὰ πλήθη καὶ σὺν καὶ αὐτοὶ οἱ λατσαλέοι τῆς γῆωσσῆς πολέμιοι ἀναγκάζονται ἐν τῷ κατ' αὐτῆς ὑγεῖνι νὰ μεταχειρίζονται ώς ἀπαραίτητον ἐκφράστερος ὄγκυνθος : Λέν εἶναι δῆμος νεκρὰ ἡ εὔτονος καὶ νευρώδης, ἡ ζῆσσα καὶ σφριγῶσα γῆωσσα, ἵτις ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων διαμένει θαύματος καὶ ἀγήρατος. Καὶ τὰς μικρὰς δὲ διὰ τοῦ χρόνου ἐπιγενομένας ὁντίδας ἀφαιρεῖ φιλοτίμως ἡ φιλοιμάθεια τοῦ ἔθνους καὶ ἡ φιλοκαλία τῶν λογίων αὐτοῦ· οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι διημέραι πλουτιζομένη καὶ διακοσμούμενη ἐκ τῶν εὐόσμων ἀνθέων τοῦ ἀττικοῦ λειμῶνος θὰ ἀνακτᾶται ἀεὶ μᾶλλον τὴν προτέψαν χάριν καὶ μορφήν, ἐὰν μόνον ὑπάρξῃ ἡ τύχη τοῦ ἔθνους, ώς εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν; ἀγαθὴ καὶ αἰσία καὶ τοιαύτη ἐπιτρέψῃ τὴν διατήρησιν τοῦ ἥθους καὶ τὴν μόρφωσιν τὴν ἐλληνοποετή.¹ Τεχνιτὸν κατ' ἀλήθειαν καὶ νεκρὸν εἶναι τὸ νεότευκτον καὶ ιδιότυπον σύμφυρμα⁽²⁾ ὅπερ οἱ καινοτρανεῖς γῆωσσοί τοις εἰσιγοῦνται

(1) Ἡ θερμότεια καὶ ἐκιμέλεια τῆς γῆωσσῆς εἶναι οὐ μόνον καθηκον ἀλλὰ καὶ συμφέρον ἡμῶν τῶν νεωτέρων Ἐλλήνων· διότι προσεγγίζει ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἀρχαίους, ὃν ἡ ἔνδοξος ιστορία εἶναι πηγὴ ἀέναιος ἀνθρωπισμοῦ καὶ φιλανθρωπίας, ζωοποίως δύναμις καὶ γενεσιοναργὸς αἵτια μεγάλων καὶ ἡρωϊκῶν πράξεων. Ο Δούκας (ἐν διατοιχῇ ἀνατυπωθείσῃ ἐν Σωκράτους τόμ. Α' σ. 358 ἕξ.) εὐστόχως παρατηρεῖ τάδε· «Συμφέρει νῦν πλησιάζομεν εἰς τοὺς Ἐλληνας, διτι. Ἐλληνές ἔσμεν· καὶ οὐδεὶς ἀφαιρήσεται τούτῳ τὸ προτέρημα ἀφ' ἡμῶν»; συμφέρει, λέγω, νῦν πλησιάσωμεν πρὸς ἔκεινους κατά τε τὰ ἄλλα καὶ μάλιστα εἰς τὴν γῆωσσαν· ἐπειδὴ ἀγεν ἔκεινων· δὲν ἀφαιρούμεθα τὸ Ἐλληνες εἶναι, μετὰ δὲ τῆς γῆωσσῆς στεριότητος καὶ ἔκεινο· διτεν καὶ οὕτως ἡ πρὸς ἔκεινους ἀναδρομὴ ἀναγκαία ἡμῖν ἔστιν». Ο δὲ Κ. Οίκονόμος (παρὰ Σάτη, Παραρτ. Νεοελ. Φιλολ. σ. 317) γράφει «Γάλλοι, Αγγλοι, Γερμανοί περιηγηταὶ τῆς Ἐλλάδος καιυχῶνται εἰς τὸ μέσον μας ὡς Ἐλληνισταί, καὶ ἡμεῖς θέλομεν τοὺς ἀκούειν δημιούργους καὶ πλατωνίζοντας ἄλλαλοι καὶ κωφοί; Οἱ φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι βραβεύουσι μὲ διωρεάς καὶ τιμάς τοὺς δημογενεῖς των ἔκεινους, οσοι γράψωσι τρεῖς φδάς πιτά μέμησιν τοῦ Πινδάρου, καὶ οἱ νιοὶ τοῦ Πινδάρου δὲν θέλουσι γυμνασθῆν εἰς τὴν πατρόφαν των στιχουργίαν;

(2) Οἱ ἀξιοῦντες νὰ πορίσωσι τῇ δημώδει γρουματικῇ καθολικήν ἐφαρμογήν οὐδὲν ἄλλο ζητοῦσιν ἢ νὰ δημιουργήσωσι τεχνητῶς γῆωσσικήν φάσιν οὐδέποτε

καὶ οἱ τῆς αἰδέσεως ὄπιδοι ἀσπάζονται καίπερ μηδ' αὐτὸς δινάμενοι μήτε καλῶς νὰ νοῦσι μήτε διμοτορόπως νὰ λαλῶσι τὸ αὐθισμένον αὐτὸν κατασκεύασμα.⁽¹⁾ Ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ καθαρεύουσα γλώσσα εἶναι ζῶν δργανισμός, πλήρης δυνάμεως καὶ σφρίγους, εὐπιελείας καὶ χάριτος, ἐθνικὴ ἄμια καὶ ἐθνοποιὸς δύναμις καὶ τὸ κάλλιστον τοῦ Γένους κόσμημα. Ἀνέκαθεν δὲ μηδὲν δίσκυρος δεσμὸς καὶ δὲδαμάντινος κρίκος τοῦ ἡμετέρου ἐθνους καὶ ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν βαρύτιμον περγαμηνῆν τῆς εὐγενείας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Διὰ τῆς θεοπείας καὶ διακοσμήσεως τῆς πατρίου γλώσσης κατεβάλομεν ἀδιάσειστα τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως τὰ θειέλματακαὶ ἐκτησμεθαῖς αἴγλην καὶ τιμὴν καθ' ἅπαντα ἔτὸν κόσμον λαμπρὰν καὶ ἐπίζηλον. Οὐ μόνον δὲ οἱ παρ' ἡμῖν ἀληθεῖς λόγιοι κατανοοῦσι καὶ συναισθάνονται τὴν ἀτίμητον τῆς πατρίου γλώσσης ἀξίαν ἀλλὰ καὶ ἀλλοεθνεῖς σοφοὶ ἀνομολογοῦσι καὶ κηρύττουσιν ὅτι ίη Ἐλλὰς εἶναι μέγα ἐθνος μόνον ἐκ τῆς γλώσσης;⁽²⁾ Ἡ καθαρεύουσα εἶναι, λέγουσιν⁽³⁾, ὁ ιδανικὸς δεσμὸς, δι' οὗ ἐθνικῶς συνέχεται δ σύμπας πολιτικῶς διεσπασμένος Ἑλληνικὸς λαός, τὸ σύμβολον ἄμια κραταιοῦ πολλῶν χιλιετηρίδων παρελθόντος, ὅπερ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ καίπερ διεσπασμένῳ περιάπτει ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης δόξαν μεγάλου ἐθνους. Ἡ καθαρεύουσα εἶναι, παρατηροῦσιν, ὁ φύλαξ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου ἀτε καθιστᾶσα τῷ λαῷ καταληπτὰς τὰς ἴερὰς τοῦ

προτύπων καὶ γὰρ μεταβάλωσι διὰ τῆς βίας τὴν κατὰ φύσιν ὑπάρχουσαν γλωσσικὴν κατάστασιν. Σκιᾶς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 198.

(1) Ρητέον ὅτι δὲ οἱ Ψυχάρης ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Ἄρδων καὶ Μήλων μέμφεται τοὺς ὄπιδοὺς αὐτοῦ ὅτι δὲν γράψουσι τὴν δημοτικὴν ἀγενούσαλμάτων, δια καὶ αὐτοῦ νον λαόθεια, διτι ἀγαμιγγύουσι τὴν καθηλεύσιν καὶ τὴν δημοτικὴν δημοσιογούντες; Ιδίωματανάμεικτον καὶ ἀκατάστατον καὶ τερατῶδες (μεταγλωττισμοί) διτι πρέπει «νὰ κοπιάσουν στὸ Παρίσιο γιὰ νὰ μάθουν καὶ τὰ δωματία». Οπερ δὲ παραδοξότερον, διτι διμολόγησεν διτι διπόπτει ἐνίστε καὶ αὐτὸς εἰς σφάλματα καὶ διτι μεταβάλλει τὴν γλώσσαν αὐτοῦ σὺν τῇ ἡλικίᾳ. Ἀλλὰ τότε πῶς πότε ἡ τοιαύτη φευδοδημιώδης γλώσσα εἶναι μητρική καὶ φυσική, ζῶσα τοῦ λαοῦ γλώσσα; «Ἐπιθ. καὶ Σκιᾶς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 36, 37, 76, 126.

(2) Drerup παρὰ Μιστριότου Ρητ. λόγ. 4, 203.

(3) Ο αὐτὸς ἐνθ. ἀνωτ. 97,

ζωιστιανισμοῦ βίβλους ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, τέλος εἶναι ἡ τελεσφοριστάτῃ τοῦ λαοῦ διδάσκαλος ἀποκαλύπτουσα αὐτῷ τοὺς ἀπείρους τῆς ἑθνικῆς γραμματείας θησαυροὺς εἰς ἄκοπον σχεδὸν ἀπόλαυσιν καὶ ὑένταν δαψιλοῦς διδαχῆς πηγήν. Οἱ νῦν Ἐλληνες - λέγει ἄλλος Γερμανὸς καθηγητὴς⁽¹⁾ - ιερὸν ἔχουσι καθῆκον διπος θεραπεύοσι καὶ διατηρῶσι τὸ ἔγκριτον τῶν ἔαυτῶν απέραντον ἴδιωμα, τὸ ἴδιωμα ἐκεῖνο, διπερ παντὶ μὲν ἀρχαιοδίφη μπέρτατον θαυμασμὸν ἔμπνεει, παντὶ δὲ εὔσεβει ζωιστιανῷ, ως γλωσσικὴ μιօρφὴ τῶν ιερωτάτων ἡμῶν πιγῶν τυγχάνει· ὃν προσφιλές, τίμιον, σεβάσμιον. Πᾶς ἐλευθέρως καὶ ἀπροκαλύπτως ἐπισκοπῶν, ὃδε κατ' ἀνάγκην θέλει κρίνει. Οἱ Ἐλληνες διηλαδή ἐν τῇ τῶν προγόνων γλώσσῃ κατέχουσι καμπῆδα οὕτως ἀγνῆν καὶ οὗτο τελείαν, οἵαν οὐδεὶς ἄλλος λαὸς κέκτηται. Καὶ ἔχουσι δίκαιον νὰ θαυμάζωσι τὴν γλῶσσαν ἡμῶν οἱ ἔνενοι, ήτις πάσας μὲν τὰς ἄλλας ὑπερβάλλει κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χάριν, τὴν εὐκαμψίαν καὶ εὔστροφίαν, ἀποβαίνει δὲ γλῶσσα διεθνῆς ἀτε κατανοούμενη ὑπὸ τῶν λογίων παντὸς τοῦ κόσμου. Αὕτη ἀπεικονίζει κατὰ τρόπον ἐκπαγλὸν καὶ ἐκπρεπῆ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς κόσμον καὶ τέρπει καὶ κατακιῆται τὰ ὅτα παντὸς ὑγιὲς γλωσσικὸν συναίσθημα ἔχοντος ἀκροατοῦ· ἔχει τὴν διαύγειαν καὶ λαμπρότητα τῶν κρυσταλλοφανῶν ναμάτων καὶ κατοπτρίζει τὴν καθαρότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν εὔστροφίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στεύματος· εἶναι εὔχαρις καὶ κομψή, εὔφωνος καὶ μαλακή, εὔμουσος καὶ ἀρμονική, εὔστοχος καὶ εὔθυβόλος, γλαφυρὸς καὶ εὔκαιρος, μελιχρὸς καὶ ἡδεῖα, μεστὴ μέλιτος καὶ γλυκύτητος. Τοιαύτη δὲ οὖσα ἀναδεικνύεται οὐ μόνον προσφορώτατον ἑθνικῆς ἐνότητος ὅργανον ἀλλὰ καὶ ἔξοχως ἐπιτηδεία πρὸς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ διανοητικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου καὶ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Διότι κέκτηται ἀνεξάντλητον πλοῦτον λέξεων καὶ δρων. Δι-

(1) Martini, Ἔνθ. ἀνωτ.

ῶν δύναται νὰ παραστήσῃ μὲν μετὰ συφιγείας καὶ ἐναργείας τὰς μάλιστα ἀφηρημένας ἔννοίας καὶ τὰ ὑπέρτατα διανοήματα, νὰ ζωγραφήσῃ δὲ μετ' ἀκριβείας καὶ χάριτος τὰ βαθύτατα συναισθήματα καὶ τὰς λεπτότατας τοῦ ψυχικοῦ βίου κινήσεις. Ἀποτελεῖ δοῦντως ἀκένωτον ταμεῖον, ἐνῷ ὑπάρχει ἀποτελησαυρισμένη τοῦ εὑφυεστάτου τῶν λαὸν ἡ διανοητικὴ παραγωγὴ καὶ δυσέφικτος σοφία. Καὶ ἐνῷ οἱ ἄλλοδαποὶ ἀναγκάζονται νὰ καταρεύγωσιν εἰς τὴν θεσπεσίαν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ ἐξ ταύτης νὰ μεταγγίζωσιν εἰς τὰς ἕαυτῶν φωνὰς ὅρους καὶ ὄντως, οἱ ἡμέτεροι χυδαῖσται ἀποστρέφουσι περιέργως τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς καλλίρρου ταύτης καὶ πολυχεύμωνος τῆγῇς καὶ τρέπονται ἀσμένως ἐπὶ τὰ βορβορώδη τέλματα δυσθόδους καὶ ἀηδοῦς γλωσσικοῦ κατασκευάσματος. Δὲν στέργουσι τὸ παράπαν τὰς λέξεις τῆς τελειοτάτης γλῶσσης, ἥν καὶ ὁ θεός, ἀν ἔχογεν ἀνθρωπίνης λαλίας, θὺ ἐλάλει, ἀλλὰ προτίμωσιν ἀλλὰ κομψότεραι δόντως, οἶον «Παρθενὸς ἢ Παρθενῶνας», «τοῦφε», «κοῦτρε», «ντοπαλαλιές», «χρωματίές», «ἀποχρωματίές», «ἀποθωριές», «φυλλωσιές», «κυατός», «διχτίμι», «μαγνάδια», καὶ ἄλλας παρεμφερεῖς εὐήχους λέξεις. Λέγονται τὴν ἀπόστροφον «ἀπόβγαλμα», τὸν οἰσοφάγον «καταπιόναν», τὴν σπονδυλικὴν στίλτην «δαχόσκοινο», τὴν δεχομένην τὸν τόνον τῆς ἐγκλινομένης λέξεως συλλαβὴν «τονοτραβίγχτραν», τὸ ἐκκρεμὲς «κρέμαστὸ βαρίδι ἢ κρεμαστάρι», τὴν ἐπιφάνειαν «ἀπανθωσιάν», τὴν σύνθεσιν «ζευγάρωμα», τὴν ἐπανάστυσιν «στηκωμόν», τοὺς διάττοντας ἀστέρας «πεφτάστερα» κτλ. (1) Ἐπινοοῦσι δὲ Γραμματικήν, ὅπως σώσωσι τὸ «μελλούμενο τῆς Ρωμιοσύνης» καὶ διακρίνουσιν ἐν αὐτῇ πλὴν ἄλλων γαριεστάτων φθόγγους «ἄτοιφτους καὶ τριβάμενους καὶ μισότριβους, ἀνάμεσα ἄτοιφτο καὶ τριβάμενο»

1. Ἄν αἱ τοιαῦται λέξεις προκαλῶσι τὸν γέλωτα, οἱ δριστιοὶ διαγείρουσι τὸν οἴκον. Τὸ περίφημον πυθαγόρειον πρόβλημα διατυποῦται ὡς «Καθενοῦ ὄρθιάγκωνος τριάγκωνος τὸ τεσσαράγκωνο τῆς ἀποκατινῆς τεντώστερας εἰναι ὅσο καὶ τὸ τεσσαράγκωνα τῶν δύο ἀλλοιγῶν παῖδιῶν του».

καὶ πάλιν διαιροῦσι τὰ «τριβάμενα» εἰς μηδοστινά. μεσιανὰ καὶ μετὰ συγχωρήσεως πίσινά». Οἱ τοιοῦτοι αὐθαίρετοι καὶ τυραννικόγλωσσικοὶ νομοθέται καταπολεμοῦσιν ἐκ συντὸς τρόπου τὴν καθαρεύουσαν καὶ πειθῶνται νὰ ἐκβάλωσιν δὲ καὶ ἐκ τῶν σχολείων· δημιουργοῦσι δὲ καὶ εἰσηγοῦνται ἄλλην τινὰ ἴδιωματικὴν γλῶσσαν, οἵτις παρίσταται μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ὡς μητρικὴ καὶ ξῆσα εἶναι δὲ κατ' ἀλλήθειαν ἔξαμβλωματικὸν προῖδν παραπομόνης διανοίας καὶ νοσηρᾶς φαντασίας. Πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἴδιορρύθμου καὶ τοῖς πᾶσιν ἀκαταλήπτου γλωσσικοῦ φυγάματος ἐργάζονται οἱ ὡς γλωσσολόγοι καὶ παιδαγωγοὶ ἐμφανιζόμενοι κανότροποι ἀνθρώποι κατὰ παράδοξον μέθοδον. Περιστολέγονται δηλαδὴ μετὰ στοργῆς τοὺς ἀδοκίμους τύπους καὶ τὰ διαλεκτικὰ ἴδιωματα καὶ ἀγωγίζονται ἀνενδότος νὰ καταστήσωσιν ἔμπεδα καὶ σταθερὰ τοῖς μαθηταῖς καθηλοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἀτελῆ καὶ συνήθῃ ἀπαιδεύτοις καὶ ὀγροίκοις γλῶσσαν καὶ διακωλύοντες τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν προβιβασμὸν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν πεπαιδευμένων καὶ λογίων. Ἐχούσι δὲ σφροδρὰν καὶ ἀκατάσχετον πρὸς τὰς ἔνας λέξεις δραμήν, οἵτις εἶναι ἀλλόκοτος καὶ μοναδική. Διότι, ἐνῷ πάντες οἱ ὀπωσδήποτε σποιηγμένοι λαοὶ⁽¹⁾ ἀποστέψγονται κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς ἔνεικὰς λέξεις καὶ φιλοτίμοις νὰ ἐκβάλλωσιν ἐκ τῆς γλώσσης αὐτῶν, οἱ δημέτεροι γλωσσοπλάσται εἰσάγουσιν ἀθέρας καὶ κατὰ κόρον λέξεις ἔντας, δοιλίους καὶ δυσχειμέδους χρόνους ὑπομιμησκούσας, καὶ ἔξορίζουσι τὰς ἐλληνικὰς τὰς μή οὖσας δημιόδεις, διότι δῆθεν δέν εἶναι γνωστά, ωσεὶ τοι εἰσαγόμεναι ἔνας ἥσαν μᾶλλον γνωστά καὶ εἴληπτοι. Πρέπει δηλαδὴ κατ' αὐτοὺς νὰ ἐκβληθῶσιν αἱ γνήσιαι ἐλληνικαὶ λέξεις καὶ νὰ ἐπικρατήσωσιν αἱ ἔνειαι, ὥστε κατὰ μικρὸν ἡ νέα ἐλληνικὴ γλῶσσα νὰ λέβῃ γέον τινὰ τύπον πάντῃ ἀλλότριον τοῦ νῦν εὐχρηστού κόμφου λόγου. Ἀντὶ τοῦ γὰρ ἀποβάλλωσιν, ως ὕψειλον, φιλοτίμως τὰ

1. Ἐξαίρεσιν δὲν ποιοῦνται οὗτοι οἱ Σλαβοὶ τοῦ Αἴγαου οὗτοι οἱ Ρομανοὶ οὗτοι οἱ Αρμένιοι.

ἔνα γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ λαμβάνωσι τὸ ὑπάρχοντα ἐλληνικά, ἄτινα καὶ γνόμια εἶναι καὶ εὐχρηστα καὶ κοινά, ποιοῦσι πᾶν τούναντίον περισύλλεγοντινὴν ἡ πλάττουσι χυδαῖα καὶ γελοῖα λεξείδια ἀναδεικνύμενοι ἔξαρστοι δακιόσυρραπτάδαι καὶ ἀμύμητοι πτομῆλιστροί λεκτάδαι. Ἐκτὸς δὲ τῶν ξένων λέξειον ἐσδέχονται σοκλᾶς λέξεις καὶ φράσεις, αἵτινες εἶναι μόνον ἔμφρατικαὶ καὶ δἰλος ἀγνωστοι τῇ κοινῇ καὶ συνήθει ἡμῖν γλώσσῃ. Καὶ ἀναγκάζονται μὲν πολλάκις πρὸς πλήρωσιν τῶν χειρῶν οἱ κλεινοὶ γλωσσοπλάσται νὰ προσφεύγωσιν εἰς τὴν καθαρεύουσαν καὶ νὰ παραλαμβάνωσιν ἐξ αὐτῆς λέξεις καὶ τύποις ἄλλα προμημονται ὅπως ἄλλοισι καὶ πρὸς τὴν ἴδιοτεύκτον αὐτῶν γλωσσαν προσαρμόζωσιν. Ἀριστηράζονται λοιπόν καὶ περιτρόγονοιτιν δις μίνες καὶ ἀποκόπτουσιν ἀρχικὰς συλλαβὰς καὶ τελικὰ γράμματα, αὐξήσεις καὶ ἀναδιπλασιατικοὺς⁽¹⁾, προσθέτουσι γράμματα ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ τῷ μέσῳ ἢ τῷ τέλει πολλῶν λέξεων καὶ μηχανῶνται πᾶσαν μηχανήν. Ὅπως αἱ λέξεις ἀπολέσθωσι τὸν γνήσιον ἐλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ προσλάβωσιν, ὁμοτονίαν τύπον καὶ ξένην μορφὴν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἴδιοτεύκτον αὐτῶν γλωσσικὸν κατασκεύασμα⁽²⁾. Λημιονεγγοῦσι δὲ γλωσσικὸν κυκεόνα καὶ ἀφρόδητον σύγχυσιν, δεινὴν πολυτυπίαν καὶ φρικτὴν ἀκαταστασίαν, οἵαν οὐδεμία γλωσσα ἔχει νὰ ἐκτιθεῖ². Καὶ ταῦτα σάντα ποιοῦσιν

1. Σημειώθεται ὅτι οἱ γλωσσικοὶ τομοθέται εἰσάγουσι μὲν ξένα γλωσσικὰ στοιχεῖα μέντοι μεταβολῆς· μεταπλάττουσι δὲ ὅμως καὶ μεταβάλλουσι, περιτέμνουσι· καὶ παραμυθοῦσι τις λέξεις τῆς καθαρεύουσας. Ἐφαρμόζουσι δημοτικὴν αὐθαιρέτως καὶ παραλόγως τὴν θεωρίαν τοῦ μεταπλασμοῦ μόνον εἰς τὰ λέξεις τῆς καθαρεύουσας. Σκιᾶς ἔντ. ἀνωτ. σ. 89.

2. Οὐσιωδῶς γρηγοριοποιοῦσιν οἱ χυδαῖται δις βάσιν τὴν καθαρεύουσαν, καὶ τὴν παρὰ πάσας τὰς ἀποκλίσεις, τὰς διαστροφὰς καὶ διαστρεβλώσεις, πατισσειάσουσι τὸ ἴδιοτεύκτον αὐτῶν σύμφυρμα. Οἱ αἰοίδηροι Σκιᾶς ἔλειψεν (ἴνθ. ἀνωτ. 99 ἥδ. 108) ὅτι ἡ Ψυχάρεσιος γλῶσσα ἐν γένει οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπλῆ παραφδίη τῆς καθαρεύουσας κατασκευασθεῖσα ὥπερ ἀνθρώπου γνωρίζοντος τὴν καθαρεύουσαν καὶ πρὸς ζῷησιν ἀνθρώπων οἰκείως ἔχοντιν πρὸς αὐτήν. Οπως δὲ δὲν δύναται νὰ διαρρέῃ παραφδία ἀνεν παραφδουμένου, οὕτω καὶ ἡ Ψυχάρεσιος γλῶσσα δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀνεν τῆς καθαρεύουσας κατ' ἀκολουθίαν ἢ νηθελεγούσης ἡ καθαρεύουσα, θὰ συγεξηφαγεῖτο καὶ ἐκείνη.

ἀνεπιστημόνως καὶ αὐθαιρέτως προσάγοντες ἀπολογίαν τῶν γλωσσικῶν τερατουργιῶν τὴν διγλωσσίαν, ώστε ἡ μεταξὺ λα-
λουμένης καὶ γραφομένης διαφορὰ ἀπετέλει πρωτοφανὲς καὶ
τίδιον τῆς ἡμετέρας γλώσσης γνώρισμα καὶ μὴ ἦτο γενικὸς καὶ
ἀπαράβατος γλωσσικὸς νόμος. (1) Ἐπὶ τοιαύτῃ τινὶ προφάσει
εἰσάγουσιν, ὃς εἰπομέν, ἀπλήστως ξενικὰ στοιχεῖα καὶ δια-
στρεβλοῦντες ἀντιλεῶς τὴν καθαρεύουσαν ἐπιτεχνῶνται κα-
κόζηλον σύμφυτον παντοῖων ἀνομοειδῶν καὶ ἀσυμφύλων
γλωσσικῶν στοιχείων καὶ κατεργάζονται διάστροφον καὶ ἐπι-
τετηδευμένην γλώσσαν ὑπ' οὐδενὸς νοούμενην καὶ ὑπ' οὐδε-
νὸς λαλουμένην. Αὕτη δὴ εἶναι ἡ νεότευκτος τραγελαφικὴ
καὶ ἀκατανόητος «μαλλιαρή», ἥτις ἀνέκαθέν διεγείρει τῷ
λαῷ τὴν ἀηδίαν καὶ ἀποστροφήν, (2) ἀλλ' εἰτὲρος ἡς οἱ δημιουρ-
γοὶ καὶ προστάται μετέρχονται πᾶσαν μέθοδον καὶ κινοῦσι
πᾶσαν μηχανήν, ἵνα εἰς ἀεὶ εὑρύτερον κύκλον ἐπεκτείνωσι.
Διεγείρει δὲ ἀληθῶς τὴν ἀπορίαν τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα
τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἵτινες ἀντὶ τῶν κομψῶν καὶ πε-
ρικαλλῶν λέξεων καὶ τύπων τῆς γνησίας Ἑλληνικῆς προκρί-

1. Ἀπεδείχθη ἡδη περιτράγως ὅτι ἡ μεταξὺ λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης ἡμῖν διαφορὰ δὲν εἶναι μεγάλη οὐδὲ οὐρανομήκης, ὅπως ὑπὸ τινῶν ὑπετέθη, καὶ παρετηρήθη ὁρθῶς ὑπὸ πολλῶν ὅτι ἡ διγλωσσία δὲν λείπει ἀπ' οὐδεμιᾶς γλώσσης. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κρουμβάχερ ὠμολόγησε τὸ πρᾶγμα πάρατη-
ρήσας ἵδια περὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης· ὅτι βρέθει λεξιλογικῶν καὶ φυογγολο-
γικῶν διαφορῶν καὶ ὅτι χωρικοὶ ἐκ διαφόρων γερμανικῶν χωρῶν, οἷον ἐξ
ἀνατολικῆς Πρωσσίας, Μεκλεβούργου, Βαυαρίας, Ἐλβετίας δὲν δύνανται νὰ
συνεννοηθῶσι πρὸς ἄλληλους. Ρητέον δὲ ὅτι διγλωσσία τις ὑπῆρχεν ἐν τε ταῖς
Ἀθήναις καὶ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τοὺς ἔγδοξους αὐτῶν χρόνους καὶ ἐν πᾶσι τοῖς
ἔθνεσι. πβλ. Paul, Prinz. der Sprachgesch. σ. 379. Α. Σκιᾶ ἐνθ. ἀνωτ. 16
εξ., 25 εξ. 75 εξ. 69 εξ. 75 εξ. 159, 207. Γ. Χατζιδάκι Γλωσσολ. Μελετ. 1'
489 εξ. 526 εξ. 535 εξ.

2. Ἐπιθι ὅσα δὲ Λάριπρος Φωτιάδης γράφει πρὸς τὸν Καταρζῆγ (παρὸ Σάθη
σ. 162 εξ.) «πληγή τις ἡγ ἀκοῆς τῷ και τῷ καὶ ἀήθει τῆς ἐν συγγράμμασιν ἐρ
μηνείας ἐπιτηδιάζειν ποιοῦσα τοὺς ἀκούοντας... Καὶ (σ. 169) «δ. δῆμος δὲ αὐτὸς
παρὰ τε τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστῳ τοῦ εἰδέναι ἔμφυτον ἔφεσιν καὶ διὰ τὸ φύσει φι-
λόδηκαλον, δρᾶται τοῖς καὶ μικρὸν ἔρωτῶσι τῇ ἵδιᾳ λέξει, ἐπαισχυνόμενος καὶ
ταύτηγ». Καὶ (σ. 171) «Ως ἔγῷδα τοῦτο καλεπίσταμαι καλῶς καὶ πεπειραμα-
πάλαι, ὅτι ἡ βελτίων σοι αὕτη προφορὰ τοὺς ἄλλους τῶν ὄμοφύλων καὶ γα-
τιῶν ποιεῖ».

νουσι τὰς ἔνεικὰς καὶ μειξοβαρβάρους λέξεις καὶ φράσεις τὰς εὐαρμόστους τῷ στόματι βαλλαντιοτόμων καὶ φαυλοβίων. Οἱ δπαδοὶ τῆς βαρβαροφώνου γλωσσικῆς δυσαρμοστίας μοχθοῦσι νὰ ἐπαναγάγωσιν εἰς Ἑλληνικὰ στόματα ἐνετικὰς καὶ τουρκικὰς καὶ ἄλλας διμνείας λέξεις καὶ πλάττονται κακότεχνα καὶ κωμικὰ λεξείδια, ἀτινα ποιοῦσι τὴν ψυμηδίαν καὶ τὸν γέλωτα. Δὲν στέφγουσι τὴν πλουσίαν καὶ τορνευτὴν γλῶσσαν τὴν ὑπὸ τῶν λογίων γραφομένην καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ νοούμενην ἀλλὰ συγκροτοῦσι μυσαρὸν καὶ πενιχρὸν γλωσσικὸν συνονθύλευμα περιοριζόμενον ἀπλῶς ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν κοινοτάτων πραγμάτων καὶ τῶν στοιχειωδεστάτων ἀναγκῶν. Λέγω τοῦτο, διότι, δσάκις παρίσταται ἀνάγκη ἐκφράσεως νοημάτων πέρα τοῦ κύκλου τῶν αἰσθητῶν καὶ συγκεκριμένων πραγμάτων κειμένων, τὸ τεχνητὸν γλωσσικὸν σύμφυρμα καὶ αὐτὴ ἡ διημώδης ἀποβαίνει ἀνεπαρκής καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀναγκάζεται νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν καθαρεύουσαν καὶ νὺν δανείζηται ἐξ αὐτῆς στοιχεῖα ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ καὶ τῇ ποιήσει.⁽¹⁾ Ἰσχυρὰ δὲ ἐπεγείρεται ἐκάστοτε ἡ ἀπορία καὶ αὐτόματον ἐπέρχεται τὸ ἐρώτημα, πῶς ποτε ὑπάρχουσιν ἀνθρώποι οὗτοι τῆς πρὸς τὸ καλὸν εὐαίσθησίας ἀπεστερημένοι, ὥστε ἀντὶ τῆς ἀλουργίδος τῆς βασιλίσσης τῶν γλωσσῶν νὰ αροκρίνωσι τὰ δυτιαρὰ δάκη δουλικῆς καὶ μειξοβαρβάρου γλώσσης. Ἐαλλά εἶναι εὔδηλον

(1) "Ινα τις λάβῃ εἰκόνα τῆς περὶ τὴν ἐκδήλωσιν ἐπιστημονικῶν νοημάτων ἀδυναμίας τοῦ ίδιορρύθμου καὶ αὐθαιρέτου γλωσσικοῦ κατασκεύασμάτος καὶ ἵδη δποίον τραγανλαφικὸν συνονθύλευμα παράγεται ἐκ τῆς μείξεως παντοῖων στοιχείων, ἀρκεῖ νὰ διεξέλθῃ δλίγους στίχους τινὸς τῶν εἰς τὴν γλωσσικὴν αἵρεσιν ἀνηκόντων. Οὕτως π. χ. ἀναγινώσκεται ἐν Δελτίῳ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμιλου (σ. 162). «Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ψυχικὴ πραγματικότητα, ποὺ δ Bergson τὴν δνομάζει διάρκεια, γιατὶ ἡ φύση τῆς εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη ἐξπρολούθηση, τὸ πέρασμα ἀπὸ μιὰν ίδιότητα σὲ ἄλλην. Ἡ διάρκεια εἶναι ἐτερόγενη, γιατὶ καμιὰ καινούργια κατάστασή της δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὴν προηγούμενη ἢ μὲ τὶς προηγούμενες. Ἡ μόνη ίδιότητά της εἶναι ἡ ποιότητα....». Ἐαλλαχοῦ δὲ (σ. 61) γράφεται «Σὲ τέτιες λοιπὸν ἐποχὴς δημιουργικῆς ζύμωσης φανερώγεται πρῶτα μιὰ ἀγτίθεση ἔντονη πρός τὰ καθιερωμένα καθεστῶτα, πρὸς τὴν παράδοσην, πρὸς τὶς ἀγτιπρόσωπες ἀξίες, ποὺ ὡς τότε κυριαρχοῦσαν. Αὐτὲς φαίνονται μενές, πενιχρές, δὲν ἀνταποκρίνονται πιὰ στὶς ψυχικὲς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων».

ὅτι οἱ καταπολεμοῦντες λυσσωδῶς τὴν ἔθνικὴν γλῶσσαν ἀ-
ποτελοῦσι μέγα κακὸν καὶ βουλεύονται δεινὸν βούλευμα· διό-
τι ἀπομακρύνονται καὶ ἀποξενοῦσιν ἡμᾶς· τοὺς ἐπίγονους ἀπὸ
τῶν ἀρχαίων· Ἐλλήνων οἵτινες ἐγένοντο αἴτιοι καὶ δημιουρ-
γοὶ τῆς ἡμερώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.⁽¹⁾ Ἐνῷ δὲ ὑπέροχοι
φιλόσοφοι καὶ μπαρφυεῖς ἄνδρες, ως ὁ Ἔγελος καὶ ὁ Schelling,
ὁ Götlie καὶ ὁ Schiller, ἔξυμνοῦσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ
ἀνομολογοῦσιν ἀληθεῖς αὗτῶν προγόνους οὐχὶ τοὺς Τεύ-
τονας ἀλλὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη; τὸν Αἰσχύλον
καὶ τὸν Σοφοκλέα, οἵ ἡμέτεροι χυδαῖσται πειρῶνται νὰ
ἀποκόψωσι τὸν πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἴσχυρὸν δεσμὸν ἡμῶν τῶν
γεωτέρων καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ μὴ ἔχωμεν μηδεμίαν σχέσιν πρὸς
τὸ παρελθόν⁽²⁾ ἀποκαλοῦντες τοὺς περὶ ἐκεῖνο εὐλαβῶς ἀσχο-
λυμένους «σχολαστικοὺς» καὶ «διπισθοδρομικοὺς» καὶ «προ-
γονοπλίκτοντας». Καὶ ταῦτα βλάσφημοῦσι καὶ ὑβρίζουσιν ἀγνο-
οῦντες καὶ παρορῶντες ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες ἀνήχθησαν
ἐν τα τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ τέχνῃ εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον
τῆς ἐφικτῆς τῷ ἀνθρώπῳ τελειότητος καὶ ὅτι πᾶν τὸ μὴ φέ-
ρον τὴν σφραγῖδα ἔχειντον ἢ μὴ πεποιημένον κατὰ τὰ ἔκπα-
γλα αὐτῶν πρότυπα εἶναι ἀτελὲς καὶ κακότεχνον. Οὐ μόνον
δέ ἀσεβοῦσιν εἰς τὴν πάτριον ἴστορίαν οἱ χυδαῖσται ἀλλὰ καὶ
ἀδικοῦσι τὸ σύγχρονον ἔθνος· διότι πειρῶνται νὰ ἔχουνται

1. Ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀπομάκρυνσις ἔσται ὀλευθεριωτάτῃ καὶ
ἔθνοφθόρος, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ιοήσῃ τις αὕτη θὰ διακωλύσῃ τὴν ἡμέρωσιν,
θὰ ἀφανίσῃ τὴν φιλοπατρίαν καὶ θὰ ἀφέλῃ πᾶσαν ἀρετήν. Δικαίως δὲ ἀγανα-
κτῶν δὲ Λάμπρος Φωτιάδης ἔγραψε πρὸς τὸν Καταρτῆν (παρὰ Σάθη 173) «Εἴγε
παράγωγον τῆς Ἐλληνίδος καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ τὴν Γραικίδα ταῦτην δμολογεῖτε
πῶς ἀν εἴη τοιαύτη παραμορφωμένη πρὸς τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ καὶ κατὰ πάντα
τρόπουν ἔκείνης ἀφίστασθαι καὶ ἀπαλλοτριοῦσαι βιαζόμενη;».

2. Ταῦτα ποιοῦσιν οἱ χυδαῖσται παρορῶντες τὴν δύναμιν τῆς ἴστορίας·
δροῦσις δὲ δ. κ. Γ. Χατζιδάκις παρατηρεῖ (ἐν Γλωσσολ. Μελετ. 1, 265) τάδε:
«Δεύτερον παραλείπεται καὶ δὲν λαμβάνεται πρὸ δρομαλιμῶν ὑπὸ πάντων τῶν
χυδαῖζόντων ἡ μεγάλη δύναμις τῆς ἴστορίας· νομίζουσιν δὲ αὐτοὶ νῦν εἶναι
κύριοι νὰ νομοθετήσωσιν ὅτι καὶ ὅπως βούλονται, ωσεὶ μηδεμίᾳ τὸ ἔθνος
ἡμῶν εἴκε φιλολογίαν καὶ ὥσει πᾶν τὸ παρελθόν ἡμῶν ἥνγε ἄγραφος ζάρτης
καὶ σκιά!»

σωσι λαὸν εὐγενῆ καὶ μετὰ τῆς χυδαιότητος νὰ εἰσαγάγωσι τὴν χυδαιοφροσύνην. Δὲν προσθυμοῦνται μόνον νὰ διαφέρει-
ωσι καὶ ἀφανίσωσι τὴν καλλίστην καὶ τελειοτάτην τῶν
γλωσσῶν καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ δημιουργήσωσι καὶ εἰσαγάγωσι
κοινωνὸν γλωσσικὸν φύραμα ἄλλα καὶ καταβιβάζουσι τὴν ὑψι-
πέτιδα τοῦ "Ελληνος διάνοιαν εἰς τὰ δυσώδη τέλματα τοῦ κτι-
νώδους ὑλισμοῦ καὶ τῆς φαυλοτάτης χαμαιπετείας. Διαστρέ-
βλουντες καὶ παραμορφοῦντες τὴν γλῶσσαν διαστρέφουσιν
ἄμα τὴν διάνοιαν καὶ ταπεινοῦσι τὴν καρδίαν καὶ κατ' ἀκο-
λουθίαν ὑπονομεύουσι τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας⁽¹⁾.
Δὲν εἶναι λοιπὸν φιλόνομοι καὶ συντηρητικοὶ πολῖται ἄλλα
στασιῶται κατὰ τῆς καθεστώσης γλώσσης καὶ ἀνατροπεῖς αὐ-
τῆς τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως. Μηδεὶς δ' ἀντείπῃ ὅτι δὲν εἶναι
τοιοῦτοι ὅστις διασείουσι τὰς βάσεις τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς
Ἑλληνοπρεποῦς ἀγωγῆς, ὑποθάλπουσι τὴν ἀμεῖαν καὶ τὴν
διαφθορὰν καὶ προάγουσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀναρχίαν καὶ
τὸν λεγόμενον «μπολσεβικισμόν». Οἱ αὐτοὶ μυκτηρίζουσι τὰ
ἰνδάλιατα τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἴστορίας καὶ χλευάζουσι τὰ σε-
βάσματα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἀναιροῦσι τὴν ἔννοιαν
τῆς πατρίδος καὶ πειρῶνται νὰ ἀφέλωσι τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν
τὰς σωτιπόλιδας ἀρετὰς καὶ νὰ κρημνίσωσιν αὐτὸν εἰς τὰ
ἀνήλια σκύτη ἐθνικῆς ἔξουσιον ὕπερτελείας. "Οτι δὲ τὰ εἰρημένα
μοι δὲν εἶναι κενοὶ λόγοι ἄλλα πικρὰ ἀλήθεια καὶ δύσνηρὰ
πραγματικότητες, μιαρτυροῦσι περιτράνως τὰ τερατώδη τῶν
παραδοξολόγων ἀνθρώπων κηρύγματα, ἀτινα διαπρυσίως
κηρύττουσι καὶ ἰσχυρῶς διασπαίζουσιν. «Ο καθένας μας - δογ-

1. Κυριοῦται δυστυχῶς ἡ ἀλήθεια τῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γ.
Χατζιδάκι παρατηρηθέντων (ἴνι. ἀνωτ. σ. 501) «Ο κηρύξας ἑαυτὸν ἀγεξάρ-
τητον πάσῃς ὑποχρεώσεως πρὸς τὰ παραδεδομένα καὶ κεκυρωμένα τῆς γλωσσι-
κῆς καὶ γραμματικῆς συνηθείας, δὲν χρειάζεται, φρονῶ, ἄλλο ίδιαίτερον θάρ-
ρος, ἵνα πράξῃ τοῦτο καὶ πρὸς τάς ἄλλας παραδεδομένας καὶ κεκυρωμένας ίε-
ράς, ἐθνικάς, ἡθικάς κτλ. παραδόσεις. Εντεῦθεν φρεδόμενα πάντες μαρτάν μὲν
τῶν ιερῶν καὶ δσίων, δι' ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν πρὸ δλίγων ἔτι ἐτῶν ἐμεγαλούρ-
γησαν, ἐγγὺς δὲ τῆς ἀδοξίας καὶ παρακμῆς».

ματίζει τις τῶν περιπόστων ἀνακαινιστῶν τῆς γλώσσης καὶ παιδείας - μπορεῖ ἀτομικά νὰ ἔχῃ δυνατή ποτε πολιτική πίστη θέλει, ἀκόμα καὶ ἀναρχικὸς νὰ εἶναι καὶ σὲ σύλλογο ἀναρχικὸν ἀνήκει καὶ θεωρητικὴ στὴν ἐξωσχολική του δομῆση νὰ γράψῃ ἀκόμα υπὲρ τοῦ ἀναρχισμοῦ. Πῶς μπορεῖ νὰ συμβιβάσῃ σὲ τέτοια περίπτωση τὴν δική του πίστη μὲ τὸ ἔργο τοῦ διδασκαλείου, αὐτὸς εἶναι ζήτημα δικῆς του συνειδήσεως. Σ' αὐτὸν δὲν εἴμαστε ἐμεῖς ποῦ θὰ ἐλέγξωμε». (1) Κατὰ τὸ ἡμικόν **ἄλλα τοῦτο δόγμα ἐπιτρέπεται νὰ ἦται** διδασκαλος ἀναρχικὸς καὶ νὰ διδάσκῃ ἄλλα ἢ ὅσα ἀληθῶς φρονεῖ!. «Οντες δ' ἂμα οὐχιδαΐσται δπαδοὶ τοῦ λεγομένου ιστορικοῦ ὑλισμοῦ ἀποφαίνονται ὅτι αἱ κοινωνικαὶ ἐνέργειαι καὶ αἱ πολιτικαὶ καταστάσεις δὲν διέπονται ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ καὶ τῶν μεγάλων ίδεῶν ἄλλα ὁυθμίζονται μόνον ὑπὸ ὑλικῶν ὕθετων καὶ ἐμπορικῶν συνθηκῶν. Τὰ πάντα ἐρμηνεύονται κατὰ τρόπον ὑλιστικόν, Οὕτω δὴ «ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 — κατὰ τὴν γνώμην τοῦ θιασώτου»⁽²⁾ τῶν καινῶν ιστορικῶν δαιμονίων καὶ θαυμαστοῦ τοῦ «κόμμουνισμοῦ» καὶ ἐγκωμιαστοῦ τοῦ Λένιν⁽³⁾— δὲν εἶναι αὖθιστον κατασκεύασμα οὔτε τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτῆς οὔτε τῆς πίστεως καὶ τῆς φιλοπατρίας τῶν τότε ὑποδούλων διώμαδιν. Υπάρχουν ἄλλα βαθύτερα αἴτια τὰ δποῖα συνετέλεσαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἔκρηξιν της. Καὶ τὰ αἴτια ταῦτα εἶναι ὑλιστικά. Καμία «κοινωνικὴ» ἢ «ἐθνικὴ» ἐπανάστασις μέχρι τοῦδε δὲν προεκλήθη ἀπὸ τὴν θέλησιν ωρισμένων προσώπων ἢ ἀπὸ διαδήποτε ὑποκειμενικὴ ἰδεαλιστικὴ ἐλατήρια. Αἱ μεγάλαι πολιτειακαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν ιστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἔχουν τὴν καταγωγὴν των εἰς οἰκονομικὰ φαινομένων⁽⁴⁾: «Ἡ ἐθνικὴ ἐξέγερσις εἶναι, λέγεται, ἔργον ἀποκλειστικῶς τῆς ἀστικῆς τάξεως⁽⁵⁾». 'Αλλ' ὁ ταῦτα λέγων ἀντιφάσκει πρὸς ἔαυ-

1. 'Απόσπασμα Πράξεως τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου. 'Ιδε 'Ελεύθερον Δόγον 16 Νοεμβρίου 1924.

2. I. K. Κορδάτου. «Ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, 'Ἐν Αθήναις 1824.»

3. Τὸν Λένιν φαυμάζει ισχυρῶς καὶ καλεῖ πολλαχοῦ «μεγάλην καὶ φωτεινήν διάνοιαν». 'Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 113. 115 καὶ 116. 167 κἄτε.

4. Αὐτ. σ. δ' πβλ. καὶ σ. 29 «Ἡ φιλοπατρία, ἡ πίστις καὶ τὰ τοιαῦτα δεῖ ημᾶς δὲν συνετέλεσαν εἰς τὴν γέννεσιν. (sic) τῆς θέας τῆς ἐπαναστάσεως οὔτε εἰς τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς...»

5. Αὐτ. σ. 30. πβλ. καὶ σ. 47 «Ἡ ἐλληνικὴ ἀστικὴ τάξις ὡμήρηη πρός

τὸν παρατηρῶν κατωτέρῳ⁽¹⁾ «Ἐπαναστάτησεν δχι ὅλος ὁ ἔλληνικὸς ὑπόδουλος λαὸς ὡς διὰ συνθήματος ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ οἱ συμμαχίσαντες προύχοντες καὶ δηλαφηγοὶ τῆς Πελοποννήσου...» Ἀμνημονεῖ δηλαδὴ ὅτι οἱ προύχοντες κατὰ τὰ πρόσθεν εἰρημένα⁽²⁾ ὀποτελοῦσι τὴν πρώτην τάξιν διάφορον τῆς ἀστικῆς (τοὔτης τάξεως). Ἄλλ' ἄρα γε οἱ Μαυρομιχάλαι καὶ ὁ Μπενάκης, δὲ Λόντος καὶ ὁ Ζαΐμης καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Πελοποννήσῳ κηρύξαντες την ἐπανάστασιν ἀνῆκον εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀριστοκρατικὴν: «Ωσάντως ἀτοπα καὶ ἀντιφατικὰ εἶναι τὰ ἐν σελίδι 66 γεγραμένα. «Ο λαὸς ἐξεβιάσθη νὰ συντρέξῃ καὶ νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτὴν (τὴν ἐπανάστασιν) ὑπὸ τῶν ἐφοπλιστῶν, διεπόρων καὶ φεοιδαρχῶν». Τίνα δὲ γνάμην ἔχει ὁ ἔνδοξος «κομμουνιστὴς» περὶ τοῦ κλίρου καὶ τῆς ἔλληνικῆς φιλοπατρίας, μαρτυροῦσι πρὸς ἄλλοις καὶ αἱ ἔξης ὀποφάνσεις: «Οἱ Δεσποτάδες τῆς Πελοποννήσου οἱ ὅποιοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως παρεσύρθησαν δι' οὓς λόγους παρεσύρθησαν καὶ οἱ κοτσάμπασηδες⁽³⁾ καὶ κατωτέρῳ⁽³⁾ «Ἐίς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ διάφορα ἴστορικὰ συγγράμματα ὑποστηρίζεται γενικῶς καὶ ἀορίστως ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῆς 21 εἶναι προϊὸν τῆς «ἰερᾶς ἐκφήξεως τοῦ ἀκοιμήτου πρὸς τὴν ἐλευθερίαν πόθου τῶν Ἑλλήνων». Αἰτιολογία ἀνευ οὖδεν ἀπολύτως περιεχομένου! «Εἶναι δὲ προγονοπληξία ἀφόρητος ἡ ἐπιμονὴ τῶν συγγραφέων νὰ διεσχυρίζωνται ὅτι «τὸ ἀρχαῖον ἔλληνικὸν κλέος καὶ ὁ πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀκούμητος πόθος τῶν Ἑλλήνων» συνετέλεσεν εἰς τὴν σύμπτυξιν (γρ. σύμπτηξιν) τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας».⁽⁴⁾ Ἄλλα προϊὸν δῆμως ὀλίγον δὲ τὰ εἰρημένα γράφων περιάγεται ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἰς ἀντίφασιν καὶ διμολογεῖ ὅτι «Καὶ ἡ παράδοσις εἶχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Ρήγα. Δι' αὗτὸν εἰς τὸν ὕμνον του ἐνεθυμεῖτο καὶ

τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ἄνγοῦ καὶ κατωτέρῳ «Μόνον αὐτὴν τὴν τάξιν—τοὺς Ἑλληνας ἀστοὺς δηλαδὴ—συνεινησαν τότε αἱ γαλλικαὶ δημοκρατικαὶ ἐπαναστατικαὶ ἰδέαι.

1. Σελ. 66.

(2) Σ. Αἰτ. σ, 46.

(3) Σελ. 49.

(4) σελίς 50.

τοὺς προπάτορας (ἀρχαίους), τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, δηλαδή τὸ Βυζάντιον» (1). Ἐγτείνων δὲ εἰς τὸ ἀκρότατον δριον τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀναισχυντίαν λέγει περὶ τοῦ ἐθνομάρτυρος καὶ ἀγίου Πατριάρχου τοῦ. Εἴ δτι ἦτο «καλόγηρος δὲ ποιος δὲν γννόει (sic) νὰ διατυραγχῇ ἡ ἡσυχία καὶ πρὸ παντὸς ἡ θέσις του.. δὲν εἶχεν οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἑλληνοπρέπειαν, ποὺ τῷ ἀποδίδουν ὥριστοι». (2) Παραπλήσια δοξάζων περὶ τῶν ἐθνικῶν ἰδεώδων ἀποφαίνεται δτι ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» τοῦ «Ἐλληνισμοῦ» εἶναι ἐπιδίωξις κατακτητικῶν σκοπῶν. (3) Τοιαύτας δὲ προφέρων κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως βλασφημίας καὶ μῆρεις φαντάζεται δτι «καταλύει τὰ ὑπάρχοντα εἰδωλα τῆς πατριδοκαπηλίας καὶ γκρεμίζει κατὰ τὸ δυνατόν τὸ περισσότερον μέρος ἀπὸ τὸ Σινικὸν τεῖχος τῶν ἴστορικῶν προλήψεων καὶ τῶν πατριωτικῶν ψευδολογιῶν». (4).

Οὐχ ἵττον διαστρέφει τὴν ἴστορικὴν ἀλήθειαν καὶ μυκτηρίζει τοὺς ἀθανάτους τοῦ 1821 ἥρωας δ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τοῦ ἐπιγραφομένου «Μπρουσσός». (5) «Ο πρωτότυπος οὗτος τῆς ἴστορίας ἔρευνητής γράφει: (6) «Στὰ 1823 διοριστηκε(7) μία προσωρινή Κυβερνηση με κεφαλη τον Πετρούπαρ, που μαζι του συνεργούσε ο Κολοκοτρώνης. Τα μελη της θα απορουσαν αν τους εἶγες τως κυβερνηση σημαινει τιποτα αλλο πάρα εξουσια απεριοριστη να θυσιασθει ο κυβερνητης απο την εθνικη περιουσια και να καταπατει τους νομους. Ετσι σφετεριστηκαν οτι μπορουσαν, ακομα και τα κανονια του Αναπλιου τα πουλησαν προς οφελος πους». (8) Καὶ παρακατιών δισαύτως ὑβρίζει τὸν ἀτρόμητον Κολοκοτρώνην καὶ

(1) Αὔτ. 65.

(2) Σ. Αὔτ. 72. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πατριάρχου ἐκείνου γράφει. «Ο θάνατός του εἶναι μία πολιτικὴ δολοφονία, ἀπὸ τὰς συνήθεις τρομοκρατικὰς πράξεις, εἰς ἐποχὰς ἐπαναστατικοῦ ἀναβρασμοῦ ἐκ μέρους τῆς κρατούσης τάξεως ἡ ἔξουσίας.» Αὔτ. σελ. 76.

(3) Αὔτ, 165.

(4) Αὔτ. 150.

5. Ἀλεξ. Πάλλη Μπρουσσός· Ξανατύπωμα ἀπὸ τὸ «Νούμα»: 1923.

6. Σελ. 8.

7. Τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα θεωρῶν, φαίνεται, ἀφόρητον βάρος ἀποσίει καὶ ἀποβάλλει.

8. «Ωστε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ ἦτο σφετεριστής καὶ λωκοδύτης.»